

Miljödepartementet

m.registrator@regeringskansliet.se

YTTRANDE över

Riksintresseutredningens slutbetänkande "Planering och beslut för hållbar utveckling" SOU 2015:99; Dnr M2015/04128/Nm

Sveriges Jordägareförbund har beretts tillfälle att avge yttrande över rubricerat slutbetänkande. Förbundet anför följande.

SLUTBETÄNKANDET

Sveriges Jordägareförbund avstyrker Riksintresseutredningens förslag som helhet men anser att några delförslag kan ingå i ett nytt och tydligare system för riksintressen.

Förbundet är mycket kritiskt till att utredningen inte i slutbetänkandet gör några överväganden rörande riksintressesystemets rimlighet i förhållande till egendomsskyddet i 2 kap 15 § regeringsformen. Utredningen borde, inom ramen för överväganden avseende regelverk som kan medföra omfattande inskränkningar av rådigheten för bl.a. fastighets- och byggnadsägare, sätta dessa inskränkningar i relation till grundlagens skydd för äganderätten.

Begreppet "riksintresse" är idag ett oklart sådant med otydliga och motstridiga besked om vilka effekter ett utpekande av ett område får för den enskilda markägaren. Utredningen pekar själv ut det faktum att riksintressen felaktigt uppfattas som att de innebär en form av allmänna skyddsbestämmelser. Det är därför synnerligen beklagligt, men kanske symptomatiskt, att utredningen inte genomfört den i utredningsdirektiven efterfrågade bedömningen av hur en riksintresseklassificering kan påverka möjligheten att utveckla olika typer av verksamheter. Utan den bedömningen är det svårt, om inte omöjligt, att klargöra riksintressets helhetspåverkan. Ett nytt system för riksintresse behöver därför utvecklas med ett mycket starkare inslag av markägarperspektiv. Det behöver framgå ännu tydligare att t.ex. pågående markanvändning inte ska påverkas av att ett område utpekats som riksintresse, och det behöver även införas nya rutiner för samråd med markägare. För att nå syftet med hushållningsbestämmelserna räcker det inte enbart med samråd mellan kommun och stat utan det fordras även samråd med de bäst lämpade sakägarna, dvs. markägarna.

Utredningens förslag innebär inte den förenkling som utredningsdirektiven efterfrågade. Utredningen anför i och för sig att man anser att den totala arealen riksintressen bör minska, men samtidigt inför man ett nytt begrepp – ”områden av väsentligt allmänt intresse” – som i praktiken innebär att ännu större arealer ska omfattas av ”riksintressesystemet”, och som tillför tre nya nivåer i systemet. Detta är helt oacceptabelt, då det bl.a. skapar större komplexitet och minskad legitimitet för riksintressesystemet samt inte heller i praktiken kommer att leda till minskad omfattning av riksintresseområden. Det går även emot tanken om ett ”riks”intresse i det att det föreslås införas områden även på lokal och länsnivå. Ett riksintresse ska rimligen enbart utses på nationell nivå.

Förbundet konstaterar att det i slutbetänkandets beskrivande delar bl.a. framgår följande:

- Sveriges totala land- och vattenareal innanför länsgränserna är ca 53,2 miljoner hektar.
- Sammanlagd nettoareal för riksintressen enligt 3 kap 5-9 §§ samt 4 kap 2-6 §§ MB är ca 29,8 miljoner ha, ca **56 %** av den totala arealen ovan.
- Utöver riksintressen, finns annat skydd som också täcker stora arealer, t.ex. täcker nationalpark, naturreservat samt Natura 2000-områden ca 2,3 miljoner ha som inte också är riksintresse, ytterligare ca **4,3 %** av den totala arealen ovan. (Dessa områdens totala areal uppgår till 7,3 miljoner ha, ca 13,7 %.)

Det är oerhörda arealer, åtminstone 60 % av landets totala land- och vattenareal, som fordrar särskilda överväganden och har särskilda begränsningar, vad avser planering och utveckling.

Utredningens förslag

11.4 Områden av väsentligt allmänt intresse

Förbundet **avstyrker** bestämt att det införs ytterligare ett begrepp, och tre nya nivåer, i riksintressesystemet. Detta förslag motverkar den förenkling och tydlighet som utredningen fick i uppdrag att utarbeta.

11.5 Regeringen beslutar om områden av riksintresse

Förbundet **avstyrker** förslaget som utredningen lagt fram, men **instämmer i vissa delförslag**:

- Regeringen, endast, får besluta att ett område är av riksintresse
- Definitioner och kriterier för riksintresse införs i lag
- Riksintresse ska aktualitetsprövas minst var åttonde år

Vidare anser förbundet att det är viktigt att:

- kraftigt reducera den totala areal som omfattas av riksintressen
- riksintressen endast ska omfatta verkligt nationellt särskilt betydelsefulla intressen inom väl avgränsade områden – det ska röra sig om få, unika företeelser
- riksintresses utbredning ska vara tydligt avgränsat, mycket begränsat i sin omfattning och inte ha skydds- eller buffertzoner
- riksintressen ska vara nationella, de kan inte vara regionala
- vid utarbetandet av kriterier måste det ske i samråd med markägare

11.7 Ventil för regeringen

Förbundet har ovan avstyrkt förslaget om införande av områden av väsentligt allmänt intresse, men skulle kunna tillstyrka en ventil för regeringen, endast avseende allmänt intresse; förbundet **tillstyrker alltså att regeringen skulle kunna ge ett allmänt intresse (dock inte väsentligt allmänt intresse) företräde framför ett riksintresse.**

11.8 Nationellt register

Förbundet **tillstyrker** förslaget att Boverket ges i uppdrag att föra ett nationellt digitalt register över riksintressen, **dock endast** över dessa. Det skulle främja kravet att riksintressen avgränsas tydligt geografiskt och underlätta bedömningen av vem som är sakägare.

12 Förslag till områden av allmänt intresse

Förbundet har ovan i 11.4 avstyrkt utredningens förslag om införande av begreppet väsentligt allmänt intresse. Därför kommenterar förbundet inte utredningens genomgång av dem i 12 kap. Förbundet önskar dock upprepa att det är av stor vikt för riksintressesystemets tillämpning och legitimitet att antalet riksintressen minskas. Avseende utredningens kommentarer till lämpliga riksintressen har förbundet följande synpunkter.

12.6.1-2 Jord- och skogsbruk

Förbundet ansluter sig till Riksintresseutredningens förslag att skogs- och jordbruksmark **inte ska vara riksintresse.**

12.7.2 Fiske

Förbundet anser att fritidsfiske är en besöks- och friluftaktivitet som har stor utvecklingspotential, och att **fiske på enskilt eller samfällt vatten inte bör vara riksintresse** utan ska kunna utvecklas under de lagar och förordningar som gäller för fiske.

12.7.3 Vattenbruk

Förbundet ansluter sig till utredningens resonemang i detta avsnitt.

Förbundet vill därför i detta sammanhang påpeka att det är oförklarligt och oförsvarligt att länsstyrelserna i många fall tvingar fram rivning av småskalig vattenkraft och dammar, som i vissa fall har funnits i hundratals år, utan att länsstyrelsen själv gör en MKB för varje individuellt projekt, och i det sammanhanget verkligen utreder vad för kulturell, ekologisk, miljö- och samhällsekonomisk påverkan ett sådant ingrepp orsakar.

12.8.1 Naturvärden

Enligt betänkandets avsnitt 10.1.4 har vi officiellt cirka 7,3 miljoner ha skyddad skog, dvs. ca 13,7 % av vår totala yta. Enligt Skogsstyrelsen och Riksskogstaxeringen är dessa formellt skyddade – nationalparker, naturreservat, naturvårdsområden, biotopskydd och naturvårdsavtal, av skogsbruket frivilliga avsättningar samt improduktiv skogsmark (skyddad av SVL §13a). Till detta får vi enligt Nagoya 2010 på nationell nivå även tillgodoräkna oss exempelvis strandskyddsområden. Sammantaget innebär detta att Sverige inte har behov av avsättning av mer mark

Enskilt ägda mark- och vattenområdena regleras redan av andra lagar och förordningar och ska inte vara riksintressen. Om staten vill göra inskränkningar måste ersättning till de privata ägarna utgå.

Förbundet anser däremot att alla statligt ägda mark- och vattenområdena som har betydelse p.g.a. deras naturvärden ska vara riksintressen.

12.8.2 Friluftsliv

Enskilt ägda mark- och vattenområdena omfattas av allemansrätten och ska inte vara riksintressen. Om staten vill göra inskränkningar måste ersättning till de privata ägarna utgå. För närvarande har man t.ex. lagt riksintresse friluftsliv på brukade åkrar där inte allemansrätten gäller.

Förbundet anser däremot att alla statligt ägda mark- och vattenområdena som har betydelse med hänsyn till friluftslivet ska vara riksintressen.

12.8.3 Kulturvärden

Enskilt ägda kulturvärden ska enbart efter överenskommelse med de privata ägarna kunna vara riksintressen. Om staten vill göra inskränkningar måste ersättning till de privata ägarna utgå. Se också kommentar till punkt 12.7.3 Vattenbruk ovan.

12.9 Dricksvattenförsörjning

Dricksvattenförsörjning är självklart synnerligen viktig men vattentäkter är redan idag skyddade genom vattenskyddsområden. Dessa måste dock följa Naturvårdsverkets handbok 2003:6, när det gäller beräknad uppehållstid i primär zon, högst 100 dagar, respektive i sekundär zon, högst 1 år. Flyter vattnet saktare strider införandet av ett vattenskyddsområde mot den allmänna hänsynsregeln och miljöbalken 7 kap § 25, och inskränker enskildas rätt att använda mark och vatten mer än vad som krävs för att skydda vattentakten.

12:10 Värdefulla ämnen eller material

Förbundet instämmer med Sveriges geologiska undersökning (SGU) att det är viktigt att områden med fyndigheter av för samhället värdefulla ämnen eller material även fortsättningsvis kan skyddas mot åtgärder som försvårar eller helt sätter stopp för framtida utvinning av dessa mineralfyndigheter. Samtidigt är förbundet kritiskt mot minerallagstiftningens alltför svaga skydd för enskilda markägares äganderätt i samband med prövning av undersökningstillstånd och bearbetningskoncession. En affärsmässig uppgörelse med de privata markägarna måste vara en självklar utgångspunkt i samband med ansökan om dessa tillstånd.

2017-02-28

SVERIGES JORDÄGAREFÖRBUND

Anders Grahn
Generalsekreterare